

Яцканич Н.М.

викладач,

Ужгородський національний університет

ГРАМАТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ/ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Головною метою навчання іноземній мові (ІМ) у вищих навчальних закладах (ВНЗ) є оволодіння студентами іншомовною комунікативною компетенцією. Для цього, насамперед, необхідним є засвоєння практичної граматики, а точніше – нормативних правил її вживання.

В даній науковій публікації ми спробуємо висвітлити важливі, на нашу думку, питання, що стосуються поняття граматичної компетенції, факторів взаємодії в процесі викладання/вивчення ІМ та методів навчання практичній граматиці.

Питанню формування граматичної компетенції в процесі навчання іншомовній комунікації приділено чимало уваги в роботах науковців: З. Устиної, Н. Демченко, А. Кибрик, Б. Ляпідуса, В. Скалкіна, Г. Рогової, М. Панченко, О. Тарнопольського, С. Шатілова, А. Бесс, Р. Порк'є та ін. Проте, на нашу думку, дані досліджень не достатньо чітко аналізують роль комунікативного методу під час вивчення практичної граматики іноземної мови.

Мета нашої публікації ж полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичній розробці збірника з французької мови для формування граматичної компетенції студентів денної та заочної форм навчання за напрямом підготовки: 6.140103 «Туризм» факультету туризму та міжнародних комунікацій ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Оволодіння граматичною компетенцією відіграє важливу роль в процесі викладання/вивчення ІМ. Така тенденція чітко відслідковується у більшості навчальних закладах України. Викладачі ІМ мають змогу скористатися різноманітним методичним забезпеченням для власної дисципліни. Як правило, це видання українською мовою, яке, відповідно до сучасних умов навчання, мало б базуватися саме на комунікативному підході. Та сьогодні переважна більшість методик для забезпечення курсу «Іноземна мова (французька)» – це, скоріш за все, поєднання комунікативного підходу та традиційного методу навчання іншомовній граматичній компетенції. Майже всі підручники починаються ввідним фонетичним курсом, а закінчуються таблицею відмінювання дієслів та двомовним словником. Вони пропонують близько 20 уроків, побудованих за певною структурою: коротенький діалог, що містить певне граматичне явище, роз'яснення українською мовою, серія тренувальних вправ.

У ВНЗ України процес викладання іноземної мови забезпечують педагоги-українці. Зрозумілим стає той факт, що підручник з ІМ, для більшості з нас, – це єдиний навчальний засіб. Як правило, заняття з ІМ для розвитку граматичної компетентності, має, хибну, на наш погляд, послідовність («граматичне поняття – переклад»). Тобто, викладач обмежується роз'ясненням граматичного поняття рідною мовою, чим і забезпечує подальше розуміння тексту та роботу з тренувальними вправами. Наприкінці кожного заняття, педагог анонсує наступну тему, спонукаючи студентів відшукати вдома невідому лексику у двомовних словниках, прочитати текст та виконати вправи. Й насправді, матеріал в підручниках організований таким чином, що студенти, завдяки їм, можуть з легкістю вдаватися до самонавчання. Негативним наслідком використання вище згаданих методик з ІМ, на нашу думку, є той факт, що відбувається процес «блокування» усного іншомовного спілкування. Це, в свою чергу, наштовхує нас на роздуми щодо факторів взаємодії в процесі викладання/вивчення ІМ.

Брак мовної практики у студентів – не єдина глобальна проблема, яка постає перед викладачами під час навчання, адже заняття з ІМ у ВНЗ України «спрямовані» на академічні предмети. І, не зважаючи на особисте бажання педагога «зорієнтуватися» на іншомовне спілкування та взаємодію, реальним завданням його дисципліни виявляється «переміщення» знань з фахових дисциплін, а не формування комунікативної компетенції.

Традиційно заняття з ІМ починаються з вивчення базового граматичного матеріалу. Й одразу, більшість викладачів вдається до перекладу, вважаючи його допоміжним засобом в процесі формування граматичної компетенції. Іншомовна комунікація формується безпосередньо на основі практичної граматики, це наче «код доступу», що дає змогу зрозуміти літературні та наукові тексти іноземною мовою. Щоразу, виконуючи домашнє завдання, студенти змушені їх «розшифровувати» за допомогою двомовного словника та попередньо вивченого граматичного матеріалу. На занятті викладач, в свою чергу, опитує, перевіряє читання, контролює переклад тексту, по черзі опитуючи всю аудиторію. Сама така звичка «переходу на рідну мову», на нашу думку, заважає студентам, гальмує не тільки процес розуміння, а й висловлювання ІМ.

Коли ж мова йде про третій фактор взаємодії в процесі навчання ІМ, а саме про труднощі, пов'язані з оволодінням іншомовною компетенцією, то «брак мовної практики» й «постійний перехід на рідну мову» не здаються такими глобальними. Існує велика кількість «перепон» на шляху оволодіння ІМ студентами, серед яких, на нашу думку, варто виокремити факт недовготривалого процесу навчання, який негативно впливає на ефективність навчального процесу та засвоєння необхідної інформації. Як правило, й студенти не зовсім активно працюють на заняттях та під час виконання домашніх завдань, чи то за браком граматичної та мовної компетенцій, чи то через те, що їм не вистачає академічного часу для вивчення та засвоєння пройденого матеріалу.

Спробуємо ж проаналізувати методологію навчання граматичній компетенції на основі посібників, що використовуються на заняттях з ІМ у вузах України. Майже всі підручники з французької мови мають схожу концепцію та структуру: навчальний матеріал організований за тематичним принципом, розподілений на розділи, кожен з яких, в свою чергу, присвячений певній граматичній одиниці (артикль, іменник, прикметник, і т.д.). Зауважимо, що, як правило, не існує жодного зв'язку між розділами посібника. Детальне роз'яснення матеріалу пропонується українською мовою, й тренувальні вправи, на нашу думку, вже не є доцільними для виконання, оскільки саме вони мали б формувати граматичну компетенцію, а не «переклад» поняття рідною мовою.

Ми б радили викладачам навчати граматиці саме іноземною мовою, вдаючись до комунікативного підходу. Таким чином, студент, зустрічаючись з автентичною змодельованою ситуацією [6, с. 27–35], швидше й ефективніше навчиться спілкуватися, не зважаючи на наявність вище згаданих факторів, що «блокують» його іншомовну комунікативну компетенцію. Змушені визнати, що часом студентам не вистачає традиційного методу навчання граматичній компетенції, до якої вони так звикли [14, с. 195]. Й можливо, навіть, що зловживання таким «прямим методом» для роз'яснення граматичних понять (виключно ІМ), може мати й негативні наслідки (перевтома студентів, через завелику кількість інформації іноземною мовою).

Хоча всі вище згадані фактори взаємодії в процесі оволодіння комунікативною компетенцією на заняттях з ІМ мають вагоме значення та можуть бути предметом подальших наукових досліджень, погоджуємося з думкою, яка панувала серед відомих французьких методистів XVIII століття: «Іноземну мову варто вивчати не лише для того, щоб спілкуватися з іноземцями, але, насамперед, щоб розмірковувати так, як вони, розмовляти так, як вони» [13].

Й питання не полягає в тому, навчати чи ні граматичним поняттям на заняттях з ІМ, а, власне, до яких методів вдається, якими критеріями керуватися для ефективного оволодіння граматичною компетенцією.

На нашу думку, не варто вивчати практичну граматику «ізолювано», виконуючи лише тренувальні вправи, оскільки це може втомити студента і, скоріш за все, він втратить інтерес до ІМ. Вважаємо, що доцільним було б скомбінувати та сформулювати найрізноманітніші види вправ. Наприклад, під час роз'яснень граматичного явища, викладач може вдається до «активного» методу, тобто попросити студентів на основі прикладів поміркувати щодо змісту правила (індуктивний метод), яке, в свою чергу, можна використовувати у різноманітних вправах, а саме таких, що містять комунікативні завдання, ситуації (рольові ігри, робота в групах). Звичайно, час від часу, можна вдається й до «переходу на рідну мову». Наприклад, під час встановлення граматичного правила, можливим є використання рідної (непрямий метод), а в процесі відтворення – іноземної мови (прямий метод).

Висновки. Граматична компетенція – невід'ємна частина усіх видів мовленнєвої діяльності, формування, вдосконалення та розвиток яких, і є основним завданням навчання іноземній мові. Взаємодія вище вказаних методів, безперечно, може використовуватися на заняттях з ІМ у ВНЗ, необхідною умовою для цього є кваліфікований викладач, який би зумів динамічно та ефективно вдаватися до різних підходів в процесі навчання практичній граматиці ІМ в конкретному навчальному середовищі.

На основі власних наукових досліджень, автор даної статті розробила «Збірник з граматики французької мови для студентів денної та заочної форм навчання за напрямом підготовки: 6.140103 «Туризм» факультету туризму та міжнародних комунікацій ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Лаконічні визначення французькою мовою, таблиці та схеми даної публікації мають на меті полегшити сприйняття та засвоєння граматичного матеріалу. Вважаємо, що в навчальному процесі такий збірник зможе допомогти студентам розмовляти французькою мовою з достатнім рівнем граматичної коректності.

Список використаних джерел:

1. Витлин Ж.Л. Современные проблемы обучения грамматике иностранных языков // ИЯШ. – 2000. – № 5. – С. 22–26.
2. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам : [пособие для учителя] / Н.Д. Гальскова. – М. : АРКТИ, 2003. – 192 с.
3. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : [учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений] / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 336 с.
4. Гурмаза В.В. Роль міжкультурного аспекту у викладанні іноземної мови // Підвищення рівня науково-дослідної діяльності обдарованої молоді : наук.- практ. Семінар : квіт. 2007 р. : тези доп. – Миколаїв : МДАУ, 2007. – С. 32–33.
5. Кибрик А.Е. Очерки по общим и прикладным вопросам языкознания: Универсальное, типовое и специфическое в языке / А.Е. Кибрик. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 332 с.
6. Королева Т.А. Изложение грамматического материала в начальных учебниках французского языка для средней школы (1917–1960 гг.) : автореферат дис. на соискание учен. степени кандидата пед. наук / Т.А. Королева. – М., 1960. – 20 с.
7. Майсак Т.А. Типология грамматикализации конструкций с глаголами движения и глаголами позиции / Т.А. Майсак. – М. : Языки славянских культур, 2005. – 480 с.

8. Маслыко Е.А. Настольная книга преподавателя иностранного языка. Справочное пособие / Маслыко Е.А., Бабинская П.К., Будько А.Ф. – Мн. : Высшая школа, 1992. – 445 с.

9. Рахманов И.В. Модели и их использование при обучении, иностранному языку / И.В. Рахманов // Иностранные языки в школе. – 1965. – № 4. – С. 27–35.

10. Рогова Г.В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. – М. : Просвещение, 1991. – 287 с.

11. Устинова З.И. Взаимоотношение языкового правила и речевого действия при обучении взрослых устной речи на основе языковых моделей / З.И. Устинова. – М. : МГПИИЯ им. М. Тореца, 1972. – 611 с.

12. Щерба Л.В. Преподавание иностранных языков в средней школе. Общие вопросы методики / Л.В. Щерба. – М. : Высшая школа, 1974. – 111 с.

13. BESSE Henri, PORQUIER Rémi. 1993. Grammaire et didactique des langues, Paris, Hatier-Didier (coll. «LAL»), 286 p.

14. Puren Ch. Histoire des méthodologies de l'enseignement des langues / Ch. Puren. – Paris : Nathan- CLE International, 1988. – 302 p.